

SA EXAM PAPERS This Paper was downloaded from SAEXAMPAPERS
SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

**SA EXAM
PAPERS**

SA EXAM PAPERS
Proudly South African

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

GIREIDI YA 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHUVHILI (P2)

LARA 2025

MARAGA: 80

TSHIFHINGA: Awara 2^{1/2}

Bammbiri ǀǀ ǀǀ na masiatari a 28.

NDAELA NA MAFHUNGOTHANGELI

1. Vhalani idzi ndaela nga vhuronwane phanda ha musi ni sa athu u thoma u fhindula mbudziso.
2. Ni songo vhuya na edzisa u vhala bammbiri lothe. Tolani thebulu ya zwi re ngomu kha siatari la 4 ni swaye nomboro dza mbudziso dzo vhudziswaho kha zwibveledzwa zwe na guda uno iwaha. Nga murahu ha izwo, vhalani mbudziso idzo ni nange dzine na tama u dzi fhindula.
3. Bammbiri heli li na khethekanyo THARU:

KHETHEKANYO YA A: Vhurendi (30)
 KHETHEKANYO YA B: Nganea KANA Folukulo (25)
 KHETHEKANYO YA C: Dirama (25)

4. Fhindulani mbudziso THANU dzo fhelela: THARU kha KHETHEKANYO YA A, NTHIHI kha KHETHEKANYO YA B na NTHIHI kha KHETHEKANYO YA C nga ndila i tevhelaho:

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI

VHURENDI HO VHONWAHO – Fhindulani mbudziso MBILI.
 VHURENDI VHU SONGO VHONWAHO – Mbudziso ya KHOMBEKHOMBE.

KHETHEKANYO YA B: NGANEA/FOLUKULO

Fhindulani mbudziso NTHIHI.

KHETHEKANYO YA C: DIRAMA

Fhindulani mbudziso NTHIHI.

5. KUNANGELWE KWA PHINDULO KHA KHETHEKANYO YA B (NGANEA/FOLUKULO) NA YA C (DIRAMA):

- Fhindulani mbudziso FHEDZI dza kha nganea/folukulo na kha dirama dze na guda.
- Fhindulani MBUDZISO NDAPFU NTHIHI na MBUDZISO PFUFHI NTHIHI. Arali na fhindula mbudziso ndapfu kha KHETHEKANYO YA B, ni fanela u fhindula mbudziso pfufhi kha KHETHEKANYO YA C. Arali na fhindula mbudziso pfufhi kha KHETHEKANYO YA B, ni fanela u fhindula mbudziso ndapfu kha KHETHEKANYO YA C.
- Shumisani mteyhe wa u sedzulusa uri u ni thuse.

6. VHULAPFU HA PHINDULO.

- Mbudziso ndapfu ya Vhurendi i tea u fhindulwa nga maipfi a u bva kha a 250 u ya kha a 300.
- Mbudziso ndapfu dza khethekanyo ya Nganea/Folukulo, na ya Dirama dzi tea u fhindulwa nga maipfi a u bva kha a 400 u ya kha a 450.
- Vhulapfu ha phindulo dza mbudziso pfufhi vhu tea u langwa nga maraga dzo nekedzwaho/avhelwaho. Phindulo dza vhalingiwa dzi tea u pfufhifhadzwa dza dovha dza livhanywa.

7. Tevhedzani ndaela dzo nekedzwaho mathomoni a khethekanyo inwe na inwe nga vhuronwane.

8. Nomborani phindulo dza nu kokotolo maelana na mutevhe wa u nombora wo shumiswaho kha ili bambiri la mbudziso.

9. Thomani khethekanyo INWE na INWE kha siatari LISWA.

10. Ndangatshifhinga yo anganywaho:

KHETHEKANYO YA A: I anganyelwa u swika kha minetse ya 40

KHETHEKANYO YA B: I anganyelwa u swika kha minetse ya 55

KHETHEKANYO YA C: I anganyelwa u swika kha minetse ya 55

11. Nwalani nga vhudele, nahone zwi vhaleaho.

THEBULU YA ZWI RE NGOMU

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI			
Vhurendi ho randelwaho: Fhindulani mbudziso MBILI DZINWE na DZINWE.			
NOMBORO YA MBUDZISO	MBUDZISO	MARAGA	NOMBORO YA SIATARI
1. 'Phanda ri a ya'	Mbudziso ndapfu	10	6
2. 'Ndi dembe-de vhashuni?'	Mbudziso pfufhi	10	7
3. 'Afurika-Tshipembe'	Mbudziso pfufhi	10	9
4. 'Voda kha tshiangaladzi'	Mbudziso pfufhi	10	10
NA			
Vhurendi vhu songo vhonwaho: Mbudziso ya KHOMBEKHOMBE			
5. 'Dziedzi'	Mbudziso pfufhi	10	11
KHETHEKANYO YA B: NGANEA/FOLUKUŁOO			
NGANEA: Fhindulani mbudziso NTHIHI.			
6. <i>Nandi ndi shenga?</i>	Mbudziso ndapfu	25	13
7. <i>Nandi ndi shenga?</i>	Mbudziso pfufhi	25	13
8. <i>Isha la mitodzi</i>	Mbudziso ndapfu	25	16
9. <i>Isha la mitodzi</i>	Mbudziso pfufhi	25	16
KANA			
FOLUKUŁOO: Fhindulani mbudziso NTHIHI.			
10. <i>Khuvhanganyo ya folukułoo</i>	Mbudziso ndapfu	25	19
11. <i>Khuvhanganyo ya folukułoo</i>	Mbudziso pfufhi	25	20
KHETHEKANYO YA C: DIRAMA			
Fhindulani mbudziso NTHIHI.			
12. <i>U lema hu fhira u lotshelwa</i>	Mbudziso ndapfu	25	23
13. <i>U lema hu fhira u lotshelwa</i>	Mbudziso pfufhi	25	23
14. <i>Tshilwavhusiku</i>	Mbudziso ndapfu	25	26
15. <i>Tshilwavhusiku</i>	Mbudziso pfufhi	25	26

***PFESANI:** Kha KHETHEKANYO YA B na YA C, fhindulani MBUDZISO NDAPFU NTHIHI na MBUDZISO PFUFHI NTHIHI.
A ni lavhelelwi u fhindula mbudziso MBILI ndapfu kana mbudziso MBILI pfufhi.

MUTEVHE WA U SEDZULUSA

Shumisani uyu mutevhe wa u sedzulusa uri ni vhe na vhuṭanzi ha uri no fhindula tshivhalo tsho teaho tsha mbudziso nga u vhea luswayo afho ho teaho.

KHETHEKANYO	NOMBORO DZA MBUDZISO	TSHIVHALO TSHA MBUDZISO DZO TEAHO U FHINDULWA	LUSWAYO (√)
A: Vhurendi (Vhurendi ho randelwaho)	1–4	2	
A: Vhurendi (Vhurendi vhu songo vhonwaho)	5	1	
B: Nganea/Folukuloo (Mbudziso ndapfu kana Mbudziso pfufhi)	6–11	1	
C: Dirama (Mbudziso ndapfu kana Mbudziso pfufhi)	12–15	1	
<p>*PFESANI: Kha KHETHEKANYO YA B na YA C, ni tea u vha na vhuṭanzi ha uri no fhindula mbudziso NDAPFU NTHIHI na PFUFHI NTHIHI. A ni TEI u fhindula mbudziso ndapfu MBILI kana mbudziso pfufhi MBILI.</p>			

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI**VHURENDI HO RANDELWAHO**

Fhindulani mbudziso MBILI dziñwe na dziñwe kha NNA dzo vhudziswaho.

MBUDZISO YA 1: VHURENDI – MBUDZISO NDAPFU

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni kone u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

PHANDA RI A YA – NM Musehane

- 1 Naho thungo zwo hu vhihela,
- 2 Vhañwe vha tshi wa nga zwifhatuwo,
- 3 Vhañwe vha tshi wa nga tshanengege,
- 4 Phanda hu tshi kha di vhonala,
- 5 Ri ya ro hu lungama.
- 6 Naho miphogoli na zwipuku zwo anda ndilani,
- 7 Ndau ndilani dzi tshi vhomba,
- 8 Phele na phunguhwe dzi tshi dodela,
- 9 Phanda hu tshi kha di pfi phanda,
- 10 Ri ya ro hu donolela mafo.
- 11 Phanda hu tshi kha di pfi phanda,
- 12 Ndi nnyi-ha ane a do ya,
- 13 Arali ha sa ya riñe.
- 14 Madotovhonya a do sala o shuvhama nga thumbu,
- 15 Vhatali vha tshi khethwa sa Gedioni kha Vhahatuli.
- 16 Vha hashu phanda kha ri ye,
- 17 Kha ri farisane ri si piringedzane,
- 18 Ri songo shushedzana ndilani,
- 19 Vho hu swikaho vho swika hani,
- 20 Hothe ho itelwa tsiko uri i swike.
- 21 Phanda hafhala hu na dzanga,
- 22 Lo vhetshelwa vha hu funaho u swika,
- 23 Magoswi a do tou li sumba,
- 24 Vhañwe vho no vha nalo tshandani,
- 25 Naho ro tahala fhedzi gundo ro li thuba.

Murendi wa tshirendo tshiñwe na tshiñwe u vha e na zwine a toda u zwi swikela nga tshirendo tshawe.

No ditika nga likumedzwa ili, sengulusani ndila ye murendi a shumisa ngayo kunangelwe kwa maipfi/dikishini na zwiga u bveledza thero ya tshirendo itshi.

Phindulo yanu kha i vhe na maipfi a u bya kha a 250 u ya kha a 300.

[10]

MBUDZISO YA 2: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

NDI DEMBE-DE VHAHASHUNI? – A A Mphaga

- 1 Mukosi wo tahwa musi wa mvula khulu;
- 2 Zwirulu zwi si na mutsho zwo sindana,
- 3 Mupo na vhathu zwa lovha,
- 4 Ha farwa milomo li dembe lihulu,
- 5 Vhatanu na vhararu vha phuluswa ho tama Ene,
- 6 Muhuweleli mukosi o tavha wa shaya mubvumeli,
- 7 Ya likitana yo likitana vha vha na nzhele,
- 8 Ha phethea nyito, li dembe li sa lavheleswi.

- 9 Sogani ho laiwa vhaḷa ...
- 10 Matanda ndevheni a konyolelwa,
- 11 Nowa vha shaya u lavhelesa,
- 12 Vha fa vha lovha, vha fa.

- 13 Zwiambela uno musi ndi levhu-levhu!
- 14 Lushaka lu vutshela lushaka,
- 15 Hothe na hothe ndi ruvhu-ruvhu!
- 16 Vha do vha na nzhele sa vha sa musi ula.

- 17 Ndi ganuko la vhalavhelesi,
- 18 Nwana u na niwana,
- 19 Mvula a i rothi,
- 20 U vhulahana ndi u vhulahana.

- 21 Ndi mathakheni a thalano,
- 22 Ndala i a kora,
- 23 Midalo i midalo,
- 24 Ndi dembe la muitashango.

2.1 Ndi ifhio figura ya muambo yo shumiswaho kha vese/mutaladzi wa 5?

'Vhatanu ... Ene.'

Tikedzani phindulo yaṅu.

(2)

2.2 Ndi thekiniki/thodea/thikho ifhio ya vhurendi yo shumiswaho kha vese/mutaladzi wa 8?

Tikedzani phindulo yaṅu.

(2)

- 2.3 Ndi thounu-de ine murendi a tama u i dzumbulula nga vese/mitaladzi 4-6? Khwathisedzani phindulo. (2)
- 2.4 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une murendi a tama u u dzumbululela vhavhali nga ndima/tshitanza 2? (2)
- 2.5 Ni a ima na na zwine murendi a khou amba kha tshitanza/ndima ya 3? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- [10]**

MBUDZISO YA 3: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

AFURIKA-TSHIPEMBE – LR Ndlovu

- 1 Afurika Tshipembe sutula tsindi na sheḁo,
- 2 Sa luvhidi na dzwingari u mbo duvhudza.
- 3 Afurika-Tshipembe sutuka ngozwini yau ya vhulombo
- 4 U si itele tshipimbi tshanduko na mutsho wa zwifhinga.

- 5 Afurika-Tshipembe holedzai vhutshilo hau,
- 6 He wa khuvha vhuselwa ha khethano-nga-lukanda,
- 7 Maḁadzwana au a kambwa nga tsemo dza tshitalula,
- 8 Tsho milaho ngwaniwapo, tshidzatshapo na vhontangiwakugala.

- 9 Malofha miledzoni yau nga ḁimuwe sa mutsidi,
- 10 Miungo ya zwigidi na dziganunu zwi dzingele vhuhwini,
- 11 U si ḁiite ngozwi mubeba-ndi-tshi-tanya,
- 12 Demokirasi ye wa fuka i nge ḁenzhe vhuralani.

- 13 Pangula ndevhe dzau iwe Afurika Tshipembe u mpfe,
- 14 Maḁo au a ruḁe sa tshiihvantutu swobani,
- 15 Demokirasi kha iwe i si shanduke vhuhwarahwara,
- 16 U ri ngalavha yau i si mbindimedze vhaalavhi.

3.1 Ndi ifhio figara ya muambo yo shumiswaho kha vese/mutaladzi wa 2?

'Sa luvhidi ... duvhudza.'

Tikedzani phindulo yanu.

(2)

3.2 Ndi thekiniki/thodea/thikho ifhio ya vhurendi yo shumiswaho kha vese/mutaladzi wa 8? Tikedzani phindulo yanu.

(2)

3.3 Ndi thounu-de ine murendi a tama u i dzumbulula nga vese/mitaladzi ya 4–6? Tikedzani phindulo yanu.

(2)

3.4 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une murendi a tama u dzumbululela vhavhali nga ndima/tshitanza 2?

(2)

3.5 Ni a ima na na zwine murendi a khou amba kha tshitanza/ndima ya 4? Tikedzani phindulo yanu.

(2)

MBUDZISO YA 4: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

VODA KHA TSHIANGALADZI – TT Mudau

- 1 Ndo mu vhona o nembelela kha tshiangaladzi gondoni
- 2 Tshifanyisovhadwa tsha mutsila wa vhatsila
- 3 Sa naledzi dzi penyaho vhusiku ho palaho.
- 4 Tshe nda rano a thi athu u vhona lunako;
- 5 Vha mbumbomuthu vhaanei, bugu na nahasi
- 6 A vha athu u i nwala ya lunako ngomu ha lunako
- 7 No li vhona lia gondo, evho, ndi amba khundu
- 8 Litshani u mmbudza nga libukhomu ndo wana lo nala
- 9 Kha iyi mbambe Beyonce na J.Lo ndi vhatei
- 10 Thi swaswi, thase iyi ndi mudabe mbambeni ya lunako
- 11 Lunzhi ndi pfa nnzhi nzhololo u zuwa
- 12 Hone ndi a dza, kha ili voda ho ngo poidza muoli
- 13 Iwe nwana, ngavhe u tse hafho tshiangaladzini
- 14 Ndi u kwame, ndi pfevho lunako lwa mbilu yau.

4.1 Ndi ifhio figara ya muambo yo shumiswaho kha vese/mutaladzi wa 3?

'Sa naledzi ... penyaho'

Tikedzani phindulo yau.

(2)

4.2 Ndi thekiniki/thodea/thikho ifhio ya vhurendi yo shumiswaho kha vese/mutaladzi wa 5? Tikedzani phindulo yau.

(2)

4.3 Ndi thounu-de ine murendi a tama u i dzumbulula nga vese/mitaladzi ya 4 na 5? Tikedzani phindulo yau.

(2)

4.4 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une murendi a tama u u dzumbululela vhavhali tshirendoni itshi?

(2)

4.5 Ni a ima na na zwine murendi a khou amba kha mitaladzi/vese dza 13–14. Tikedzani phindulo yau.

(2)

[10]

NA

SA EXAM PAPERS

VHURENDI VHU SONGO VHONWAHO (HA KHOMBEKHOMBE)

MBUDZISO YA 5: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

DZIEDZI – TA Ravhanga

- 1 Musi v^hutshilo v^hu tshi t^amar^a
- 2 Ha kalakata sa mazwilu a magaga
- 3 A tatisaho mulisa mathaga u mila
- 4 Ndi dziedzi yo seraho mikano
- 5 Vhukatini ha mutshili yo phuletshedza
- 6 Sa yo vulwaho nga khukhwana

- 7 Musi mbalavhalo t^hoho dzi tshi bvumisa
- 8 Mbilu yo no ralo u shanduka tshidzikwa
- 9 Nyimbo yo t^oka kha dza vhulidzi
- 10 Ndi dziedzi i lilaho khaidzo
- 11 Mukosi wa nyimbo u t^ahiswaho
- 12 Sa wo t^avhiwaho lwanzheni zwila
- 13 Lwa v^uda sa muselwa mut^ani

- 14 Musi la matshelo lo ngalangala
- 15 Sa ma^adi a sogani
- 16 Zwothe mihumbulo zwo ita gake
- 17 Ndi dziedzi ndila dza khanyo
- 18 I dzivhelwaho nga a imaho nga milenzhe
- 19 Dziedzi u sumba nga minwe
- 20 Ma^adugunudzini a v^hutshilo a ratha
- 21 Mukwitani wa mudifho a sunguvhela

5.1 Vhalani vese/mutaladzi wa 1:

'Musi ... t^amar^a'

N^eani t^halutshedzo ya ipfi '**t^amar^a**' zwi tshi kwama tshirendo itshi. (2)

5.2 Ndi ifhio figara ya muambo yo shumiswaho kha vese/mutaladzi wa 2? Tikedzani phindulo yanu ... (2)

5.3 Tshirendo itshi tshi wela kha lushaka lufhio lwa vhurendi? Tikedzani phindulo yanu? (2)

- 5.4 No sedza tshirendo itshi tshothe nga u angaredza, sumbedzani uri mutevhetsindo wa itshi tshirendo ndi ufho? Tikedzani phindulo yaḅu. (2)
- 5.5 Ni a tendelana na na kuhumbulele kwa murendi ku re kha ndima/tshitanza tsha 3? Tikedzani phindulo yaḅu. (2)

[10]

TḂHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 30

KHETHEKANYO YA B: NGANEA/FOLUKUŁOO

Fhindulani mbudziso NTHIHI i bvaho kha nganea kana folukułoo ye na guda FHEDZI.

NGANEA***NANDI NDI SHENGA?* – NE Sigogo**

Fhindulani MBUDZISO YA 6 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 7 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 6: *NANDI NDI SHENGA?* – MBUDZISO NDAPFU

Mvumbo dza vhaanewa buguni ya nganea dzi bvukululwa nga zwine vha amba, zwine vha ita na zwine vhañwe vhaanewa vha amba nga havho.

No ðitika nga zwo bulwaho afho n̄tha, sengulusani ndila ine mvumbo dza vhaanewa vha tevhelaho: Vho-Luvhani, Vho-Madilaga na Vho-Ana, dza thusedza ngayo u bvededza thero/muhumbulo muhulwane wa nganea iyi.

Vhulapfu ha maanea ānu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]**MBUDZISO YA 7: *NANDI NDI SHENGA?* – MBUDZISO PFUFHI**

Vhalani tshipiða tsha mafhungo tshi bvaho buguni iyi uri ni ðo kona u fhindula mbudziso dzi no tshi tevhela.

TSHIBVELEDZWA TSHA A

Vho Luvhani vho ri u amba izwi vha mbo ði takuwa afho he vha vha vho dzula hone vha dzhena kamarani yavho vha lila lu tungufhadzaho. Vho Mainganye a vha tsha ðivha uri vha tea u fara mini vha vhea mini. Na vhone dakalo lavho lo no thowa. Nahò zwo ralo, vho ðo vhidza khaladzi vha amba navho vho vha sinyutshela zwine vha sokou vha dzhenisa n̄ari ngeno vha si na mmbwa. Vho Mainganye vho sumbedza uri zwine khaladzi avho vha khou ita zwi pfi ndi u kola. Vho Madilaga vho vho vhonala vha tshi khou sokou muñedza milomo. Vho Mainganye vho ðo sema khaladzi vha mu vhudza uri ndi ene muñe ane a khou tou fara tshiruhu a tshi khou pwasha mbingano yawe. 5

'Khokhokho!' Ndi Vho Mainganye vho ima muñangoni wa kamara yeneyi ye avha mme a Lufuno vha edela khayò. 10

'Kha vha dzhene', ndi mme a Lufuno zwenezwi Vho Mainganye vha tshi khou vula vothi, na avha vha vuwa vha tou dzula fhala kha mmbete he vha vha vho tou badama hone.

'Tshidulo khetsho kha vha dzule khatsho.' Nangoho Vho Mainganye vho mbo di dzula fhala kha tshidulo. 15

'Mme a Lufuno, ndi vhomakhadzi.'

'Aa!'

'Yuwi! Muvhuye wanga, nne ndi tshi da fhano a tho ngo da nga la nndwa kana la u holedza lini. Ngohongoho ndo da lwa u tou pfesesa zwe hoyu wa khaladzi a mmbudza. 20
Ndi ri hezwi ndi hafha, ndo tou shona na mukombo tshithu tshi sa shoni. Nne ndi khou ri mpfareleni. Na onoyu khotsi a Lufuno mu fareleni u khou tou diambadza matari.

Naa a sa dzula na inwi u do dzula na nnyi?'

Mme a Lufuno vha tshi pfa izwi vha tou sea khole. Vho vhudza muhalivho 25
wavho uri vho no lenga. Vho Mainganye a vho ngo vhudzisa uri mulandu ndi mini hu tshi pfi vho no lenga. Musi Vho Mainganye vha tshi onesa, Vho Luvhani vho ri vha songo tuwa vha songo la. Vho mbo di dubekana vha ya vha dzula murunzini vha endela u la.

'Nwana wa mme anga,' ndi Vho Mainganye. Vho Madilaga vha sokou vha sedza. 30

'Nne ndi vho toda u tuwa zwino. Line nda khou amba nda ombedzela ndi la uri vhathu kha vha sale vha tshi tshilisana nga mulalo. Na zwenezwi zwa kamara mbili a si u vulela mmbi tshivhana tsha u dzhena ngatsho? Shango li de mini li tshi vhona uno mu di u tshi pwashékana? Muvhuye wanga Luvhani, nne ndi ri zwi hangweni zwiito zwa hoyu muthu a sa pfiho. Nne a thi nga do dzulela u da ndi tshi dela mafhungo a 35
si na phanda na murahu lini. Ndi zwi tshele hezwi. Naa inwi arali musadzi wanu a tshi kolelwa inwi a ni mu lamuleli ni tou ima na maswina? Zwi a shonisa hezwi zwithu.'

[Ndimya ya 7]

- 7.1 Ndi lushaka-de lwa khudano lu taniwaho nga nyambedzano vhukati ha Vho Madilaga na Vho Mainganye mafhungoni e na vhala afho ntha? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 7.2 Vho Mainganye vho olwa sa muanewa wa mvumbo-de mafhungoni e na vhala afho ntha? Bulani ZWIVHILI fhedzi. (2)
- 7.3 Ndi tshipida tshifhio tsha puloto tshi bveledzwaho nga mafhungo e na vhala afho ntha? Tikedzani phindulo yanu. (2)

- 7.4 Vho Luvhani vha vhudza muhalivho wavho vha ri: 'Vho no lenga.' Fhungo ili le Vho Luvhani vha amba li thusedza hani u anetshela zwa phanda? (2)
- 7.5 Tshanduko ya lishandi yo bvelelaho nga murahu ha musi Vho Mainganye vha tshi onesa Vho Luvhani? Talutshedzani nga vhudalo. (2)
- 7.6 Mulaedza muhulwane une muñwali a tama u u ðisa kha vhavhali nganeani iyi ndi ufhio? Tikedzani phindulo yañu nga mbuno NTHIHI. (2)
- 7.7 Talutshedzani uri siangane na fhethuvhupo zwo vha na thuthuwedzo-de uri Vho Luvhani vha pfulutshela Polokwane. (2)
- 7.8 Vho Madilaga ndi munna ane a si tsireledze ñwana wawe Tshifhiwa kha u tambudzwa lwa muya, zwi fhedzaho zwi tshi vha na masiandaitwa mavhi nganeani iyi.
- Sumbedzani masiandaitwa MAVHILI fhedzi, e a vhangwa nga kutshilele kwa Vho Madilaga. (2)
- 7.9 Kuambele kwa Vho Mainganye ku tana hani vhudipfi havho mafhungoni e na vhala afho ntha? Tikedzani phindulo yañu. (2)
- 7.10 Ndi ifhio ndivho ine muñwali a toða u i bveledza nga u shumisa Vho Phophi mafhungoni a nganea iyi? Tikedzani phindulo yañu. (2)
- 7.11 Talutshedzani ZWIVHILI zwe na vha ni tshi nga eletshedza Vho Ana sa muhura wa Vho Madilaga no sedza mafhungo a nganea iyi. (2)
- 7.12 Ni nga sasaladza mini musi ni tshi sedza kutshilele kwa Vho Madilaga nganeani iyi? Khwathisedzani nga mbuno THARU. (3)

[25]

ISHA LA MITODZI – NE Phaswana

Fhindulani MBUDZISO YA 8 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 9 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 8: ISHA LA MITODZI – MBUDZISO NDAPFU

Mvumbo dza vhaanewa buguni ya ngeana dzi bvukululwa nga zwine vha amba, zwine vha ita na zwine vharawe vhaanewa vha amba nga havho.

No ditika nga zwo bulwaho afho ntha, sengulusani ndila ine mvumbo dza vhaanewa vha tevhelaho: Vho-Loshani, Vho-Aifheli na Vho-Maria, dza thusedza ngayo u bveledza thero/muhumbulo muhulwane wa ngeana iyi.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 9: ISHA LA MITODZI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshipida tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzi no tshi tevhela.

TSHIBVELEDZWA TSHA B

Musatondwa o vha a tshi vhone a sokou, dzi, o kapea zwanda zwawe kha mahada; tshamonde tsho fara hada la tshaula; tshaula tsho fara la tshamonde. Mafhungo haya zwa zwino a vho mu fhira. Na mitodzi yo mbo di tou nga khathihi, xwatu, musi a tshi pfa zwine a tama hu tshi tou vha miloro zwayo.

Uri a nga fhindula a ri mini, a wana zwi tshi mu fara thaha. Mme awe vho mbo di ri zwenezwi vha tshi vhudzisesa Vho-Loshani uri ho bvelela mini, musi Vho-Loshani vha tshi tou ri Musatondwa na Rotondwa vho khakhisana, vha mbo di ri fhasi gwalagwada, lubada lwa ya lwa wa sa hafhala; vha mbo di no. Khotsi na rwana vho vho do dzhena kha gada la u gagula Vho-Josephine vha tshi vha isa mmbeteni.

Vho-Loshani zwa u wa ha Vho-Josephine zwo vha zwi si tsha vhuya zwa vha mangadza vhunga vho vha vha tshi anzela u wa; nga maanda musi hu tshi rerwa mafhungo ane a vha na vhutungu khao.

'Baba, ndi tshifhinga tsha uri ndi vhudzwe ngoho. Naho mme anga vha tshi khou fhelela sa tshisibe; vha tshi dzhena lufuni nga mulandu wa lufuno lwanga; kha ndi vhudzwe ngoho. Arali hei ngoho vha mmbudze u bva kale, ndi musi namusi lufuno lwanga lu si khou beba lufu lini. Mme anga ndi a vha funa; saizwi na vhone sa khotsi anga ndi tshi vha funa, ngavhe vha mmbudze ngoho ndi musi namusi ri siho hafha hune ra vha hone. Zwe vha dzumba zwone u bva duvha le Rotondwa a bebwa, zwo fhedza zwo tibuwa; zwi khagala khezwi; fhedzi zwi vhavhaho ndi zwauri dzina la mme anga li nga fhedza li si tsha vhidzwa fhano shangoni.

20

Muthu ane a khou vhulaha mme anga, matsina ndi vhone baba. Muthu we a ntsikela tshilonda tshi sa fholi, a hu na muñwe; ndi vhone khotsi anga. Langa fhungo la u fhedzisela kheli: arali mme anga vha lovha, vha vha vhulunge, a nga vha e Rotondwa, ndo mu fulufhedzisa; vhuhulu ndi do fa nae. Muthu we a ita uri Rotondwa a vhe munna wanga, a si muñwe ndi vhone; zwenezwo kha vha ri ndi yo mu bikela.' Muthu a divhaho Musatondwa o vha a si nga si tsha ri ndi ene. Ipfi lawe lo vha lo khwatha la dzia; nahone a tshi amba a sa fhihamelwi na u fhufhumelwa lini. 25

Mukalaha Vho-Loshani na vhone vho vha vha si tshe na ipfi li bvaho mulomoni wavho hezwi vho gogodela thoho ya mmbete nga lukudavhavha. Milomo yo vha i tshi vhonala yo bauluwa nahone vha so ngo fhambana na muloi o wanalaho o tshelwa mudini. Musatondwa o mbo di vha sia hanefho a dzhena kamarani yawe a dzhia vhutundu have he ha vha ho sala saizwi vhunzhi ha thundu dzawe dzi yunivesithi, a bva fhela. 30

[Ndima ya 12]

- 9.1 Ndi lushaka-de lwa khudano lu taniwaho nga nyambedzano vhukati ha Musatondwa na Vho-Loshani mafhungoni e na vhala afho ntha? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 9.2 Musatondwa o olwa sa muanewa wa mvumbo-de mafhungoni e na vhala afho ntha? Bulani ZWIVHILI fhedzi. (2)
- 9.3 Ndi tshipida tshifhio tsha puloto tshi bveledzwaho nga mafhungo e na vhala afho ntha? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 9.4 Musatondwa u ri: 'A nga vha e Rotondwa, ndo mu fulufhedzisa; vhuhulu ndi do fa nae.'
Fhungo ili le Musatondwa a amba li thusedza hani u anetshela zwa phanda? (2)
- 9.5 Tshanduko ya lishandi yo bvelelaho nga murahu ha musi Vho-Loshani vha tshi vhudza Musatondwa uri Rotondwa ndi khaladzi awe yo vha ifhio? Talutshedzani nga vhudalo. (2)
- 9.6 Mulaedza muhulwane une muñwali a tama u u disa kha vhavhali nganeani iyi ndi ufhio? Tikedzani phindulo yanu nga mbuno NTHIHI. (2)
- 9.7 Talutshedzani uri siangane na fhethuvhupo ha Folovhodwe zwo vha na thuthuwedzo-de kha uri Vho-Loshani vha pfulutshele Shakadza nganeani iyi. (2)
- 9.8 Aifheli ndi munna a sa dzihiiho ngeletshedzo dza vhaiwe vhatu kana a si na vhutevheleli, lune zwi sia hu tshi vha na masiandaitwa. Sumbedzani masiandaitwa MAVHILI fhedzi, e a vhangwa nga kutshilele kwa Aifheli. (2)

- 9.9 Kuambele kwa Musatondwa mafhungoni aya e na vhala afho ntha, ku tana hani vhudipfi hawe? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 9.10 Ndi ifhio ndivho ine muṅwali a toda u i bvedza nga u shumisa Vho-Josephine mafhungoni a nganea iyi? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 9.11 Talutshedzani ZWIVHILI zwe na vha ni tshi nga eletshedza Musatondwa sa khonani yaṅu ya mbiluni no sedza mafhungo a nganea iyi. (2)
- 9.12 Ni nga sasaladza mini musi ni tshi sedza kutshilele kwa Maria nganeani iyi? Khwathisedzani nga mbuno THARU. (3)
- [25]

KANA

FOLUKUŁOO***KHUVHANGANYO YA FOLUKUŁOO – RV Tshikovhi***

Fhindulani MBUDZISO YA 10 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 11 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 10: *KHUVHANGANYO YA FOLUKUŁOO – MBUDZISO NDAPFU*

Tshiendedzi na tshinyanyuli tsha mafhungo buguni ya folukułoo ndi khudano. Khudano ya sa vha hone mafhungo a a rothola lune zwa kula nungo vhavhali.

No disendeka nga likumedzwa ili, shumisani lungano na tshikhodo zwi tevhelaho u sengulusa ndila ine muñwali a shumisa ngayo vhaanewa/vhabvumbedzwa u bvededza khudano.

TSHIBVELEDZWA TSHA C: LUNGANO

'Kudele kwa lufu'

NA

TSHIBVELEDZWA TSHA D: TSHIKHODO TSHA SIALALA

'Thovhela Muthuhathoniwi Rammbuda'

NA

TSHIBVELEDZWA TSHA E: MIRERO

'Khangala mbili a dzi dzuli muina muthihi'

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 11: KHUVHANGANYO YA FOLUKULOO – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshipida tshi tevhelaho uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

TSHIBVELEDZWA TSHA F

VHATUKANA VHA NO SHANDUKA – TZ Ramaliba

Salungano! Salungano!

Vhasidzana vha toda u divha nga zwa hafha mudini. Vho mangala mudi wa hone u tshi tou vha vhukati ha daka lihulu. Vha isa phanda na u sedza vha wana hu na kuiwe kudu kune kwa vha kule na dziuwe ndu. Vha tutshela hone. Vha tshi swika vha wana hu tshi dzula muvhuḁa. Vha tshi ri vha shavhe kha mudini wa muvhuḁa, muvhuḁa wa ri: 'Ni songo ofha, ndi muḁwe wa vhanna vhanu.'

Havha vhasidzana zwa vha mangadza, fhedzi vha si tsha amba tshithu vha humela kha vhanna vhavho vha swika vha fhiwa zwiliwa zwa nama fhedzi vha la.

Duvha lo no kovhela vhalala vhanna vha ri vha khou ya u toda zwiliwa, vha do tavhanya vha vhuya. Vhasidzana vha onesana na vhanna vhavho. Vhasidzana vha sala vha tshi la nama fhedzi ngauri ho vha hu si na vhuswa. Vhathu vha hone vho vha vha tshi tshila nga nama fhedzi. Havha vhanna vho vha vha tshi thoma vha fhira nga ha muvhuḁa vha otsha nama vha la vha konou tuwa. Zwino vho vha vha tshi ri vha sa athu tuwa vha thoma vha imba luimbo vha tshi thusiwa nga muvhuḁa uri vha konou shanduka vha vha phukha dza daka dzine dza vha ndau. Havha vhanna vha ri vho fhedza vha thoma u imba:

Maḁoni dendela dendela dendela!

A vhuya maḁoni dendela!

Zwana zwa hone a zwi na maḁo!

A vhuya maḁoni dendela!

Zwi nga tevhela magonyane!

A vhuya maḁoni dendela!

Gusilili kwindi kwindi kwindi!

Hezwi vho no fhedza u imbelela vha dovha vha shanduka vha vha dzindau. Vha tuwa u yo zwima dziuwe phukha. Vha tshi vhuya nga maḁautsha vha dovha vha imbelela. Muvhuḁa wa imba navho uri vha kone u dovha vha vhe vhathu. Muvhuḁa arali wa sa imba navho vha nga si shanduke vha dovha vha vha vhathu.

Hezwi vho zwi ita duvha liḁwe na liḁwe u swika miḁwedzi miraru i tshi fhela. Vhasidzana vho vha vho no tou hangwa na hayani, vho vha vha tshi khou takalela dziḁama vho vha vho no tou khwatha vho no vha vhangafha. Muvhuḁa wa divha uri tshifhinga tsha vhasidzana tsho swika sa izwi vho vha vho no khwatha. Muvhuḁa wa lindela duvha li tshi kovhela havhala vhanna vha tuwa vho no vha dzindau sa nga maḁuvha. Muvhuḁa wa gidimela kha dzinḁu dze dza vha dzi tshi edela vhalala vhasidzana wa khokhonya. Vhalala vhasidzana vha tshi vula wa ri: 'Vhoiwe vhasidzana ngauri zwino no no khwatha, no no vha tsini na u liwa. Nde ndi ni vhudze ngauri ndi khou ni pfela vhuḁungu na zwa uri ni vhana vha musanda. Ro pfa u pfi khotsi aḁu a vha khakheli muthu.'

- 11.1 Ndi lushaka lufhio lwa ngano lwo newaho afho ntha? Tikedzani phindulo yaṅu (2)
- 11.2 Tshipiḁa tsha puloto tshi bveledzwaho nga mafhungo a vhatukana vha tshi Shanduka u vha dzindau ndi tshifhio? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 11.3 Mafhungo a lungano ulu a tana hani mvumbo ya muvhuda? (2)
- 11.4 Muḁi u re vhukati ha daka u thusedza hani u anetshela zwa phanda? Talutshedzani. (2)
- 11.5 Kha lungano ulwu muanetsheli u toḁa ri tshi guda mini vhutshiloni? (2)
- 11.6 Ndivho ya muanetsheli musi a tshi shumisa muvhuda sa mubvumbedzwa ndi ifhio? (2)
- 11.7 Arali o vha e inwi vhamusanda, no vha ni tshi do itani u bva kha dandetande ili? Tikedzani phindulo yaṅu nga mbuno THARU. (3)

NA

TSHIBVELEDZWA TSHA G: VHURENDI HA SIALALA (TSHIKHODO)

MAKWINDA A TSHIUNGANI – VR Tshikovhi

- 1 Ahee Tshiunga tsha muṅo ahee!
- 2 Ndi tshiunga tsha mbudzi na kholomo
- 3 Ndi tshiunga tsha nngwe na nowa
- 4 Lwaphunga lwa tshiwa-misevhe!
- 5 Tshamutanda tshi na manditi
- 6 Ndi hone bambeloni la vhakololo
- 7 La Vho Andries Mathoma na Vho Maria Takalani
- 8 Hu a swa hu a tokotela
- 9 Tshivhunga-mitshelo
- 10 Mutangukudya
- 11 Ndi hone vhutovheleli
- 12 Tshavhatanuni ri tamba hone
- 13 Lunwanngwe lwa nngwe
- 14 Hu yiwa nga vhakololo vho tendelwaho fhedzi
- 15 Ngauri Lwaphungu ndi zwifhoni zwa Tshiungani.

SA EXAM PAPERS

16	Ho t̃angana maṅanga ndi kunzhelekunzhe
17	Zwidudwane zwo ya nga mapalu na vhulungu
18	Vhakegulu gidimani na mipambo
19	Vhakalaha iyani nga vhugoni
20	Mabulekanyi thavha ya mabuli
21	Hune Mabulekanyi ya t̃avhela hone d̃uvha na zwinwanana
22	Lidzani tshikona nyamabuli i bvele ṽhathuni
23	Tshit̃use tshisima tshi sa xi
24	Tshi no ri u xa tsha phaselwa
25	madi a bvelela
26	Ahee Tshiunga tsha Makwinda
27	Ahee Tshiunga tsha muṅo ahee!

- 11.8 Mukhodi u t̃oda u ri vhudza zwifhio nga mutaladzi/vese ya 2? (2)
- 11.9 Mitaladzi/vese ya 2 na ya 3 i t̃ana Tshiungani sa vhupo-de? Tikedzani nga masia MAVHILI o fhambanaho. (2)
- 11.10 Ndi ifhio tsivhudzo ine muanetsheli a t̃oda u nea vhavhali/vhathetsheseleshi nga ndima/tshitanza tsha 4 zwi tshikwama vhupo ho bulwaho ha la Tshiungani? Talutshedzani. (2)
- 11.11 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane u bveledzwaho nga mitaladzi/vese ya 14 na 15? (2)
- 11.12 Ni a tendelana na na kuhumbulele kwa murendi kwo bveledzwaho nga mitaladzi/vese dza 23–25 zwi tshi yelana na mvelele ya Tshivenda? 'Tshit̃use ... bvelela' Tikedzani phindulo yanu. (2)

[25]

T̃HANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 25

KHETHEKANYO YA C: DIRAMA

Fhindulani mbudziso NTHIHI i bvaho kha dirama ye na guda FHEDZI.

U LEMA HU FHIRA U LOTSHELWA – IP Demana

Fhindulani MBUDZISO YA 12 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 13 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 12: *U LEMA HU FHIRA U LOTSHELWA – MBUDZISO NDAPFU*

Khudano ndi tshiendedzi tsha mafhungo a dirama lune ya shaea dirama i a rothola, ya vha tshirele.

No sedza kha likumedzwa li re afho ntha, sengulusani ndila ye muñwali a shumisa ngayo vhatambi/vhabvumbedzwa u bvedza khudano diramani iyi.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]**MBUDZISO YA 13: *U LEMA HU FHIRA U LOTSHELWA – MBUDZISO PFUFHI***

Vhalani tshipida tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

TSHIBVELEDZWA TSHA H

MASHUDU: Zwino ni tshi phasa iyi gireidi ya vhufumi na vhuvhili ni todou ita mini Tshibio?

TSHIBIO: A thi tou divha zwavhudi, fhedzi ndo vha ndi tshi tama u ya yunivesithi ya fhanu Venda u gudela B.Sc ya zwa vhulimisi kana zwa bala nda gudela vhudededzi ha henefha yunivesithi. Vhudededzi na hone ndi a vhu funa nga mbilu yanga yothe. 5

MASHUDU: Zwino ni tshi khou amba zwa u kalahela tshikoloni nne ni khou mmbeyafhi? Nne ndo vha ndo humbula uri ri do fhedza nga u fhata wa tshena. Zwino arali zwo no vha izwo-vho hai, ni a fhira zwanu.

TSHIBIO: Naa inwi mathina ni khou humbula u ita mini no no vuledza gireidi vhufumi na vhuvhili? Nne ndo vha ndi tshi khou humbula uri ni do ri u vuledza heyoyireidi na ya-vho yunivesithi vhunga ha hanu hu na tshelede. Ngoho ro vha ri tshi do vha na muta wavhudi nga maanda. Ri songo gidimela u mila ri sa athu tafuna Mashudu. Vhathu vho dzhenaho tshikolo vha a diphina vhutshiloni. 15

MASHUDU:	Afho a thi tendelani na inwi Tshibio. Hafhu hu na vhatu vhanzhivhanzhi vha re na mabindu vha no nga na u n̄wala madzina avho a vha koni. Ha ḍi vha na vho tou funzwaho vha nwelela vha si na tshavho.	
TSHIBIO:	Izwo zwa ^u ri muthu a songo funzeaho ni wane a na zwawe zwi sokou ḍi ita vhunga bere vhatu vha tshi betsha vha vhanzhi dza ḍi farwa nga muthu muthihi. Fhedzi-vho zwa ^u ri hu na muthu o funzeaho ane a khou tambula ndi adza.	20
MASHUDU:	N̄ne zwa tshikolo tshi sa ... (<i>Hu dzhena Lufuno o tou ruḍa na maṭo</i>)	
LUFUNO:	N̄amusi ro tou ṭangana ri vhararu. Zwino a nga vha a inwi Tshibio ni fanela u amba ngoho yaṇu yoṭhe ndi sa athu u ni itela. Ndi kale nga maanda ndi tshi khou ni konḍelela.	25
TSHIBIO:	(<i>A songo vhuya a tshuwa na zwiṭukutuku.</i>) A thi ni pfesesi na zwiṭukutuku Lufuno. Ni khou amba ngoho ya mini ine ya nga ni ḍo tou nkombetshedza uri ndi bve nayo? Hu ḍi nga na zwine na ri ni ḍo nnyitela a thi koni u zwi pfesesa nahone a thi kholwi uri zwa nga itea. (<i>U sea sa muthu ane a khou pfela Lufuno vhuṭungu.</i>)	30
LUFUNO:	Ni a n̄ḍivha zwavhuḍi naa Tshibio? Kana ni tou pfa u ambelwa? Ni ḍo bva ni tshi ḍisola nga maanda zwenezwino muthannga. Ni a dalela-i? (<i>Lufuno u ralo a tshi khou ya kha Tshibio.</i>)	35
TSHIBIO:	Na n̄ne a thi kholwi uri ni a n̄ḍivha lini, fhedzi ndi a fhulufhela uri ri ḍo bva ri tshi ḍivhana zwenezwino. (<i>U ralo a sea.</i>)	
MASHUDU:	Vhatu vha songo vhuya vha ita khakhathi nga n̄wambo wa n̄ne lini. Hone inwi Lufuno ni khou ri Tshibio o ni tshinya mini? Nazwino aatshi ... !! (<i>U ralo a mbo muma mulomo a vhandu na zwanda.</i>) Ḍifhumuleleni zwaṇu Tshibio.	40

[LUTA III: Bono 5]

- 13.1 Ndi tshini tshi vhangaho khudano vhukati ha Lufuno na Tshibio mafhungoni e na vhalu afho n̄tha? (2)
- 13.2 Mafhungo ayo e na vhalu afho n̄tha a ṭana tshipiḍa tshifhio tsha puloto? Tikedzani phindulo yaṇu. (2)
- 13.3 Mashudu o olwa sa muthu wa mvumbo-ḍe mafhungoni a re afho n̄tha? Bulani ZWIVHILI. (2)
- 13.4 Mafhungo e na vhalu afho n̄tha a bvukulula mudzedze ufhio wa tshifhinga. Tikedzani phindulo yaṇu. (2)
- 13.5 Vhalani fhungo ḷi tevhelaho: 'Zwino arali zwo no vha izwo-vho hai, ni a fhira zwaṇu.'
Sumbedzani uri fhungo ḷo ḷi ṭana vhuḍipfi-ḍe ha Mashudu. Tikedzani phindulo yaṇu. (2)

- 13.6 Talutshedzani aironi ya dirama ye muṅwali a i tana no sedza mafhungo a dirama iyi nga u angaredza. (2)
- 13.7 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une muṅwali a tama u u swikisa kha vhavhali nga u shumisa Vho-Marita buguni iyi? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 13.8 Siangane ya mutani wa ha Nefefe i tutuwedza hani vhudifari ha Mashudu buguni iyi? (2)
- 13.9 Sumbedzani magumo a lishandi o bvelelaho magumoni a dirama iyi. (2)
- 13.10 Sumbedzani zwithu ZWIVHILI zwine Vho-Nefefe vha fhambana ngazwo na Vho-Marita mafhungoni a dirama iyi. (2)
- 13.11 Ndi zwifhio ZWIRARU zwine na nga sasaladza nga vhudifari/kutshilele kwa Tsaṅwani mafhungoni a dirama iyi? (3)
- 13.12 Ni a pfela vhuṅungu Heleni, kha zwe a fhedza o tangana nazwo diramani iyi? Tikedzani phindulo yaṅu nga mbuno MBILI. (2)
- [25]

TSHILWAVHUSIKU – TT Mudau

Fhindulani MBUDZISO YA 14 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 15 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 14: TSHILWAVHUSIKU – MBUDZISO NDAPFU

Khudano ndi tshiendedzi tsha mafhungo a dirama lune ya shaea dirama i a rothola, ya vha tshirole.

No sedza kha likumedzwa li re afho ntha, sengulusani ndila ye muñwali a shumisa vhatambi/vhabvumbudzwa u bvedza khudano diramani iyi. [25]

MBUDZISO YA 15: TSHILWAVHUSIKU – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshipida tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

TSHIBVELEDZWA TSHA I

LUKA:	Nwana na mazwale wanga o niwalela luñwalo e Phiphirosi. Nazwino luñwalo ulwo lwo swika namusi na inwe thuri. Ndi tshi i vhudzisa uri yo lala maduvha mangana ndilani ye a yo ngo lala. Nne nda mbo di sinyuwa nda i peretedza dzomo layo la vhuzwifhi. Nazwino i tsee yo navha dzo adzwa.	5
PIET:	Litsha'i u amba nga ha phukha u ndele na mafhungo a re luñwaloni.	
LUKA:	He e, ndo sinyuswa nga u divha uri hafhala fhethu ndi kulesa. Hei bogoro yo ndina mani. Arali nda vhuya nda tangedza luñwalo lu no bva henengei kule kule zwi sumba uri nazwino mafhungo a si matuku.	10
SCHOEMAN:	Nazwino ida'i nao ri pfe. Hu pfi mini?	
LUKA:	Hoyo munna a no pfi Sekhukhune o halifha lwa u isa thambo; hone ndi pfa uri zwibanditi na maswole vho kona u sukumedzela hoyu munna murahu; naho ho vha na ndozwo ya vhutshilo kha vha lushaka lwa hashu.	15
PIET:	Hezwi a zwi dini ngauri zwino vhatu vha hashu vho wana vhudilangi.	
LUKA:	A hu na muthu a no wana mbofholowo a tshi kha di tshila. Muthu a no amba nga ha mbofholowo ndi muthu o faho. Muthu ha ambi nga mbofholowo a tshi kha di hanya. Arali iwe u tshi humbula uri u do vha tshinada tsha zwimbi na zwishasha wa kunda shango lothe heli wa ri ndi hone wo wana mbofholowo, tovhowa. Fhano shangoni muthu u lwela zwine a zwi funa. Zwone zwine zwa itisa uri thohoni yawe hu dzule hu na mutsiko musi hezwo zwithu a sa athu u zwi khathamedza tshandani tshaula, musi o no zwi wana, a vho zwi limuwa uri mathina zwe a vha a tshi khou lwela zwone ndi lifhedzi, a hu na tsha khobvu!	20 25

PIET:	U khou pfa u tshi khou amba? Zwi divhe uri a u athu u amba tshithu. U funa nga maanda u diita mufilosofa ngeno wo bebwa mbamulovha. Pfesesa heli; vhudilangi na mbofholowo zwi wanala musu muthu a tshi khou tshila.	30
SCHOEMAN:	Khaiwe u vho todou pambuwa kha mulanga we ra vhofha Kapa. Nne tshe nda dela tshone fhano ndi u bula la uri ndo neta nga u luga; ndi tama na rine ri tshi ita vhushushedzi kha lushaka holu na lwone lu gomale sa ene Sekhukhune we a dziba a phiguluswa. Hafha ndi hune ra tea u fhatela vhaduhulu vhashu vhudzulo; a ri nga tuwi!	35
LUKA:	Nne a thi khou hanedza hezwi zwine zwa khou ambiwa. Ndi khou amba zwine nda amba nga u shaya zwine nda nga amba ngazwo. Arali mulilo wo thoma u duga ngei Kapa, u fanela u swika na fhano u itela u ladza muya wa mukalaha Kruger mbofholowoni. Ri fanela u digudisa u kovhola, u monela na u shushedza u itela u alusa dikitela kha hei havhiya na yone ri i sukumedzele matavhani i fe nga ndala.	40

[Luta IV: Bono I]

- 15.1 Ndi tshini tshi vhangaho khudano vhukati ha Luka na Piet mafhungoni e na vhala afho ntha? (2)
- 15.2 Mafhungo ayo e na vhala afho ntha a tana tshipida tshifhio tsha puloto? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 15.3 Piet o olwa sa muthu wa mvumbo-de mafhungoni a re afho ntha? Bulani ZWIVHILI. (2)
- 15.4 Mafhungo e na vhala afho ntha a bvukulula mudzedze ufhio wa tshifhinga. Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 15.5 Vhalani fhungo li tevhelaho: 'U funa nga maanda u diita mufilosofa ngeno wo bebwa mbamulovha.' Sumbedzani uri fhungo ilo li tana vhudipfi-de ha Piet. Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 15.6 Talutshedzani aironi ya dirama ye muñwali a i tana no sedza mafhungo a dirama iyi nga u angaredza. (2)
- 15.7 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une muñwali a tama u u swikisa kha vhavhali nga u shumisa Ledia buguni iyi? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 15.8 Siangane ya shango la Swongozwi i tutuwedza hani vhudifari ha Thovhele Tshilwavhusiku buguni iyi? (2)

- 15.9 Sumbedzani magumo a lishandi o bvelelaho magumoni a dirama iyi. (2)
- 15.10 Sumbedzani zwithu ZWIVHILI zwine Luka a fhambana ngazwo na Piet mafhungoni a dirama iyi. (2)
- 15.11 Ndi zwifhio ZWIRARU zwine na nga sasaladza nga vhudifari/kutshilele kwa Maforotereke dirama iyi? (3)
- 15.12 Ni a pfela vhutungu Luka, kha zwe a fhedza o tangana nazwo diramani iyi? (2)
- [25]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 25
MARAGAGUTE: 80

